

عدم تعادل در عرضه و تقاضای ازدواج

بدالله فرهادی

ارژنگ امیرخسروی

مقدمه

ازدواج یکی از ارکان اربعهٔ رویدادهای مهم حیاتی است. مشاهدات عینی و اطلاعات مکتوب حاکی از تنوع نحوهٔ برقراری رابطهٔ بین زن و مرد در جوامع مختلف است و صورتهای متفاوتی را از این رابطه ارائه می‌دهند. رابطهٔ مرد و زن از یک جامعه تا جامعهٔ دیگر و از یک محیط تا محیط بعدی به صور گوناگونی در بین انسانها جاری است.

چنان‌که می‌دانیم تربیت مردم ایران به گونه‌ای است که اعتقاد و اخلاق اصل مستحکم زیرساختی جامعه است. این اصل از قرن‌ها پیش در بین مردم ما پذیرفته و به کار بسته شده و اقدامات گوناگونی در جهت اعتلای آن به عمل آمده است. ازدواج به عنوان یک واقعهٔ مهم حیاتی در کشور ما به شدت و با دقت تحت تأثیر مبانی اعتقادی و سنتی جامعه قرار دارد. حتی می‌توان ادعا کرد که ادب اجتماعی در مواردی به مراتب سختگیرتر از دستورات و سنن

اعتقادی است. به دلیل همین عوامل است که شاهد ازدیاد و تشدید شرایط عقد هستیم که عمدتاً به منظور تضمین استحکام و تداوم پیوند زناشویی در نظر گرفته می‌شود. این در حالی است که طی چند دهه اخیر، علی‌رغم تبلیغات بسیاری از حکومتها (در کوشش برای استحکام نهاد خانواده و شناخت آن به عنوان هسته اصلی جامعه و مقدمه نظام اداری آن)، ضربات مهلکی به اساس خانواده وارد شده است. این ضربات منجر به تغییر، سستی و در مواردی از هم پاشیدگی این نهاد در بسیاری از جوامع، به ویژه کشورهای صنعتی و کشورهای کمونیستی شده است.

با وجود این ضربات، نهاد خانواده توانسته است صدمات وارده را تا حدود زیادی تحمل کند و به موجودیت خود ادامه دهد. با مقایسه مردم ایران و سایر جوامع به عمومیت ازدواج در جامعه ایران پی می‌بریم. امروز در اکثر کشورهای اسلامی، از جمله جمهوری اسلامی ایران، شاخص عمومیت ازدواج خوشبختانه بسیار بالاست. این رقم در کشور براساس آمارهای سرشماری سال ۱۳۶۵ به حدود ۹۹ درصد زنان می‌رسد که آن یک درصد باقیمانده نیز شامل افرادی است که به دلیل معلولیت مادرزادی و عوامل مشابه از شانس ازدواج کردن محروم شده‌اند. در حالی که در جامعه‌ای مانند ایرلند این شاخص به ۵۴ درصد تقلیل یافته است. تفاوت عظیم بین این دو جامعه را همین مقوله ازدواج تا حدودی روشن می‌کند. به نظر نمی‌رسد که هیچ محققى تنها علت عدم تمایل به ازدواج ۴۶ درصد مردم ایرلند را در آزادی روابط (بی بند و باری) بدانند و قطعاً عوامل متعدد دیگری نیز در این زمینه دخالت دارند که یکی از آنها مسئله غیر اخلاقی شدن جامعه است.

شاهد دیگر مربوط است به میانگین طول مدت ازدواج، که این رقم نیز در جامعه ما بسیار بالاست. در حالی که در برخی از جوامع دیگر طبق آمارهای خودشان طول مدت ازدواج به رقمی در حدود شش ماه کاهش پیدا کرده است (نمونه سوئد).

با این مقدمه به بحث اصلی برمی‌گردیم و آن عدم تعادل موجود بین زنان و مردان بدون همسر در سن ازدواج، در کشور است. این عدم تعادل کمتر مورد توجه محافل علمی و جمعیت‌شناسان قرار گرفته است. در حالی که وجود این عدم تعادل می‌تواند در اساس نهاد خانواده خلل ایجاد کند.

یکی از گزارش‌های ارائه شده در سمینار جمعیت و توسعه سال ۱۳۶۷ حاکی است که تفاوت بین مردان و زنان بدون همسر در سن ازدواج، با الگوهای موجود و جاری بین مردم به رقمی حدود ۲ میلیون نفر در زمان بررسی می‌رسد. در بیان علل این عدم تعادل بین مرد و زن یا به اصطلاح اقتصاددانان عرضه و تقاضا در بازار ازدواج به نکاتی اشاره شده است که ذیلاً مورد بررسی بیشتر قرار خواهد گرفت. این نکات عبارت‌اند از: تفاوت سن زن و مرد در هنگام ازدواج و افزونی تلفات و شهدای ناشی از جنگ تحمیلی و پیروزی انقلاب. در بین مردان به این دو عامل می‌توان عامل دیگری نیز افزود و آن مهاجرت بین‌المللی و تأثیر ساختار سنی - جنسی مهاجران در بازار عرضه و تقاضای ازدواج است.

مسئله موضوع عدم تعادل بین عرضه و تقاضا در بازار ازدواج را نمی‌توان مختص زمان حال دانست. با توجه به جنگ‌های متعدد کشور و کشتار بیشتر مردها در این جنگ‌ها می‌توان پذیرفت که جامعه ما به کرات شاهد این عدم تعادل بوده است. ولی در آن ادوار با استعانت و تکیه بر یکی از دستورات بسیار مهم و ارزشمند اسلام، یعنی تعدد زوجات، توانسته‌اند این مشکل اجتماعی را تا حدودی حل کنند و با برقراری مجدد تعادل پیامدهای منفی آن را به میزان قابل ملاحظه‌ای کم کنند. در عین حال شواهد تاریخی حاکی از این است که دستیابی به موازنه در امر ازدواج همواره کامل و آسان نبوده است. یادآور می‌شود که این اهرم نیرومند در حال حاضر نیز حامی اخلاق جامعه است. اطلاعات به دست آمده از طرح نمونه‌گیری زاد و ولد و سایر مآخذ حاکی از آن است که تعدد زوجات به کلی منسوخ نشده است. بر اساس آمارهای طرح نمونه‌گیری فوق ۲۸۲ درصد مردان دارای دو همسر یا بیشتر بوده‌اند که از نظر عددی این شاخص به مفهوم همسر داری ۳۴۵۱۱۲ نفر زن می‌شود. به طوری که ملاحظه می‌شود این رقم، رقم قابل ملاحظه‌ای است. باید توجه کرد که اطلاعات طرح فوق نمی‌توانسته است رقم قطعی مردان چند همسر را تعیین کند. زیرا بخشی از ازدواج‌های سنین بالا، و به ویژه ازدواج‌های مدت‌دار در محضرها ثبت نمی‌شوند. بنابراین می‌توان تعداد واقعی مردان چند زنه را بیشتر از رقم فوق دانست.

در هر حال، برای برقراری مجدد تعادل، علاوه بر اهرم فوق، بنا به دلایلی که خواهد آمد

نیازمند تمهیدات دیگری نیز هست. اولاً، شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه تغییر کرده است. ثانیاً، دیدگاه اکثریت زنان در مورد ازدواج و تشکیل خانواده در جهت تمایل به تک‌همسری سوق داده شده است. ثالثاً، حتی در شرایط کارآیی کامل این دستور برای برقراری مجدد تعادل، نباید فراموش کرد که در صورت اجرای این دستور اگرچه مسئله از بُعد اجتماعی حل خواهد شد ولی بُعد دیگری مطرح خواهد شد و آن جانشین کردن یک متغیر اجتماعی با متغیر دیگر و انتقال آن به داخل خانواده است. یعنی جانشین کردن مشکل ازدواج با مشکل اختلافات خانوادگی.

به نظر می‌رسد که با تحلیل علمی ازدواج علاوه بر تعدد زوجات بتوان راه حل دیگری نیز برای برقراری مجدد تعادل در عرضه و تقاضای ازدواج پیدا کرد. گزارش زیر نخستین گام در رسیدن به این هدف است. بدیهی است که اگر برای حل این معضل اجتماعی تصمیم به اجرای نتایج تحلیلهای علمی گرفته شود نباید در این مرحله متوقف و به نتایج به دست آمده اکتفا شود بلکه تحلیل دقیقتر و جامعتر مسئله همواره باید در مدنظر قرار داشته باشد. علاوه بر این برای اجرای عملی هر یافته علمی، اتخاذ تدابیر و تمهیدات متناسب ضروری است تا آن نتیجه از ذهنیت به عینیت تبدیل گردد.

روش تحلیل

در این گزارش سعی شده است که با استفاده از روشهای آماری و جمعیت‌شناسی یکی از علل ایجادکننده عدم تعادل که در تحقیق الگوی ازدواج سال ۱۳۶۷ بدان اشاره شد، یعنی تفاوت سن زن و مرد در هنگام ازدواج، و تاثیر آن مورد تحلیل قرار گیرد. در هر مورد نیز سعی خواهد شد که روشهای به کار برده شده توضیح داده شود و پس از آن، نتایج به دست آمده در معرض قضاوت صاحب نظران قرار خواهد گرفت.

منابع و مأخذ اطلاعات

منابع اطلاعاتی این گزارش عبارت‌اند از:

الف) نتایج سرشماری سال ۱۳۶۵ کل کشور.

ب) نتایج نمونه‌گیری جمعیت سال ۱۳۷۰.

هر دو سرشماری و نمونه‌گیری را مرکز آمار ایران انجام داده است. در سرشماری سال ۱۳۶۵ وضعیت ازدواج افراد ده ساله و بالاتر جامعه پرسیده شده و نتایج آن طی جداول محدودی ارائه شده است. علاوه بر این، توزیع سنی جمعیت بر حسب جنس نیز آورده شده است. در نمونه‌گیری سال ۱۳۷۰ نیز سرجمع جمعیت کشور به تفکیک جنس داده شده است.

ج) نتایج طرح نمونه‌گیری زاد و ولد سال ۱۳۷۰. این طرح را سازمان ثبت احوال کشور اجرا کرد. در این طرح نیز سن ازدواج افراد از روی اسناد سجلی گردآوری شده است.

د) آمار ازدواج و طلاق سال ۱۳۷۰ و سالهای قبل از آن. این طرح را سازمان ثبت احوال کشور تهیه کرده است. یادآوری می‌شود که دفاتر اسناد رسمی (محاضر ازدواج و طلاق) بر اساس مصوبات قانونی، در مورد هر ازدواج فرمی تکمیل و به سازمان ثبت احوال کشور ارسال می‌کنند تا در سوابق سجلی آنان درج گردد.

ه) گزارش تحلیلی مندرج در فصلنامه جمعیت در مورد الگوی سنی ازدواج زنان کشور. گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کماییش از کیفیت این اطلاعات با خیریم از جمله آمار سال ۱۳۷۰ جمعیت کل کشور که بنا به اظهارات مسئول محترم مرکز آمار نیازمند اصلاح و تجدید نظر است. حتی در انتقال اطلاعات سنی از روی اسناد سجلی - یعنی سن شناسنامه ای - هم ممکن است مغایرتهایی وجود داشته باشد، زیرا در ادوار قبلی برای دریافت شناسنامه ارائه شهود کافی بوده است. در هر حال این مآخذ هم منابع اطلاعاتی موجود کشور در این زمینه هستند و ناگزیر باید از آنها استفاده کرد.

محاسبه سن ازدواج مردان و الگوی سنی ازدواج

برای محاسبه سن در موقع ازدواج از روشی مشابه با روش به کار برده شده در «تحلیل الگوی سنی ازدواج» که در شماره ۲ فصلنامه علمی و پژوهشی جمعیت درج شده استفاده شده است.

مقادیر $\bar{\pi} \text{alx}$ با استفاده از رابطه ساده زیر محاسبه شد:

$$\bar{\pi} \text{alx} = \frac{\max}{\text{mx}}$$

یعنی نسبت مردان که در فاصله سنی a و $a + 1$ ازدواج کرده‌اند و در زمان گردآوری اطلاعات x ساله بوده‌اند.

ارقام مربوط به هریک از سنوات و نسبت‌های آن در جداول ۱، ۲، ۳ و نمودارهای ۱ تا ۵ آورده شده است. مقادیر $\bar{\pi} \text{alx}$ برای سالهای ۶۸ - ۱۳۶۴ محاسبه شده است. در کنار این ارقام، مقادیر $\widehat{\text{mx}}$ نیز نوشته شده است. به عبارت دیگر مردانی که در سال ۱۳۷۰ در طرح نمونه گیری زاد و ولد مورد مراجعه قرار گرفته‌اند علاوه بر سن، تاریخ ازدواجشان نیز از روی اسناد سجلی استخراج شده است (جدول ۳).

بنابراین اگر زنی در زمان مراجعه بیست ساله بوده و دوسال از ازدواج او گذشته بوده است، زمان ازدواج او سال ۱۳۶۸ و سن وی در هنگام ازدواج ۱۸ ساله بوده است.

مقادیر $\bar{\pi} \text{alx}$ متوسط مقادیر مشاهده شده در توزیع سن ازدواج زنان در یک دوره پنج ساله، یعنی ۶۸ - ۱۳۶۴ بوده است.

با مراجعه به آمارهای ارسالی از دفاتر اسناد رسمی نیز برای سال ۱۳۷۰ و سالهای قبل از آن نیز نتیجه مشابهی به دست آمد.

با مراجعه به ارقام جداول و نمودارهای مربوط اولاً، به نحوی که در نمودار ۲ آمده است، در سالهای ۶۲ و ۶۳ تراکم بیشتری در سن ۲۱ سالگی می‌شود. ثانیاً، نمودار توزیع سنی سالهای ۶۰ و ۶۱ حاکی از تراکم دیگری در سن ۱۸ سالگی است. این وضعیت را شاید بتوان با مسئله نظام وظیفه در شرایط خاص آن روز مربوط دانست. بدین ترتیب که در سالهای ۶۲ و ۶۳ جوانان به محض پایان خدمت نظام وظیفه به پای سفره عقد آورده شده‌اند.

در سالهای ۶۰ و ۶۱ نیز به مناسبت اینکه از اعزام افراد ازدواج کرده به خدمت خودداری

جدول ۱ توزیع سنی صاف شده و صاف نشده مردان کشور.

سن	جمعیت مشاهده شده ۱۳۶۵	جمعیت صاف شده ۱۳۶۵	برآورد جمعیت سال ۱۳۷۰	جمعیت صاف شده ۱۳۷۰
۰	۸۹۸۷۷۷			
۱	۹۲۷۲۶۹			
۲	۹۷۳۳۹۵			
۳	۹۱۵۲۲۶			
۴	۸۸۱۲۹۱			
۵	۸۶۲۸۴۸			
۶	۸۵۴۶۳۵			
۷	۷۶۷۰۵۸	۷۶۹۲۷۴	۷۶۹۲۷۴	
۸	۶۹۶۸۳۳	۷۳۸۲۶۱	۷۳۸۲۶۱	
۹	۶۶۲۲۱۱	۷۰۷۲۴۶	۷۰۷۲۴۶	
۱۰	۶۵۵۲۴۵	۶۷۷۶۴۲	۶۷۷۶۴۲	
۱۱	۶۰۷۳۹۴	۶۵۰۶۹۲	۶۵۰۶۹۲	۷۶۴۷۲۵
۱۲	۶۲۲۸۸۶	۶۲۶۰۹۴	۶۲۶۰۸۷	۷۳۵۸۰۸
۱۳	۵۸۷۱۷۷	۶۰۳۲۲۴	۶۰۳۲۲۴	۷۰۸۹۳۸
۱۴	۵۸۰۹۳۱	۵۸۲۱۳۵	۵۸۲۱۳۵	۶۸۴۱۵۴
۱۵	۶۰۲۶۸۴	۵۶۲۳۰۵	۵۶۲۳۰۵	۶۶۰۸۴۹
۱۶	۵۵۱۴۲۴	۵۴۲۷۷۴	۵۴۲۷۷۴	۶۳۷۸۹۵
۱۷	۵۴۰۴۱۵	۵۲۳۵۲۱	۵۲۳۵۲۱	۶۱۵۳۶۸
۱۸	۵۱۰۶۳۲	۵۰۴۶۴۵	۵۰۴۶۴۵	۵۹۳۰۸۳
۱۹	۴۵۵۲۰۹	۴۸۵۹۲۹	۴۸۵۹۳۹	۵۷۱۰۸۷
۲۰	۴۷۴۵۱۸	۴۶۷۵۱۱	۴۶۷۵۵۱	۵۲۹۴۴۳
۲۱	۴۰۲۸۴۹	۴۴۶۶۵۲	۴۴۹۶۵۲	۵۲۸۴۵۳
۲۲	۴۲۳۵۲۸	۴۳۲۶۶۳	۴۳۲۶۶۳	۵۰۸۲۸۶
۲۳	۴۰۳۵۲۳	۴۱۶۹۷۷	۴۱۶۹۷۷	۴۹۰۰۵۲
۲۴	۳۹۹۱۹۷	۴۰۲۹۶۱	۴۰۲۹۶۱	۴۷۳۵۸۰
۲۵	۴۳۴۴۵۸	۳۹۰۲۲۵	۳۹۰۲۲۵	۴۵۸۶۱۲
۲۶	۳۵۰۲۷۴	۳۷۷۹۱۸	۳۷۷۹۱۸	۴۴۴۱۴۸
۲۷	۳۶۷۴۸۷	۳۶۵۵۹۰	۳۶۵۵۹۰	۴۳۹۶۶۰
۲۸	۳۵۶۴۹۵	۳۵۲۶۴۷	۳۵۲۶۴۷	۴۱۴۴۴۸
۲۹	۳۳۰۹۲۵	۳۳۸۷۳۸	۳۳۸۷۳۸	۳۹۸۱۰۲

سن	جمعیت مشاهده شده ۱۳۶۵	جمعیت سال شده ۱۳۶۵	برآورد جمعیت سال ۱۳۷۰	جمعیت سال شده ۱۳۷۰
۳۰	۳۷۹۰۷۶	۳۲۴۰۷۴	۳۲۴۰۷۴	۳۸۰۸۶۸
۳۱	۲۹۶۰۳۸	۳۰۸۷۷۸		
۳۲	۲۸۴۱۸۰	۲۹۳۰۰۱		
۳۳	۲۵۸۷۲۱	۲۷۶۹۹۶		
۳۴	۲۶۳۴۶۰	۲۶۱۰۸۰		
۳۵	۲۸۸۹۹۴	۲۴۵۸۲۱		
۳۶	۱۹۶۹۱۵	۲۵۱۶۴۵		
۳۷	۱۹۹۱۵۷	۲۱۸۳۸۱		
۳۸	۱۷۷۵۲۵	۲۰۶۰۱۳		
۳۹	۱۸۱۲۲۲	۱۹۵۰۵۴		
۴۰	۲۲۴۷۴۲	۱۸۵۵۷۵		
۴۱	۱۶۰۴۱۷	۱۷۷۶۶۶		
۴۲	۱۶۳۸۷۰	۱۷۱۹۲۳		
۴۳	۱۴۰۰۷۷	۱۶۸۴۲۴		
۴۴	۱۴۴۵۹۷	۱۶۶۹۲۲		
۴۵	۱۹۳۳۵۸	۱۶۵۲۸۸		
۴۶	۱۴۳۵۹۹	۱۶۵۳۸۵		
۴۷	۱۴۴۴۱۱	۱۶۵۷۷۶		
۴۸	۱۵۰۳۸۱	۱۶۵۹۹۸		
۴۹	۱۸۷۴۷۶	۱۶۵۹۲۶		
۵۰	۲۳۴۴۱۶	۱۶۵۶۷۵		
۵۱	۱۴۹۴۲۷	۱۶۴۹۷۲		
۵۲	۱۵۹۶۶۲	۱۶۳۴۲۰		
۵۳	۱۵۵۴۵۷	۱۶۱۲۳۰		
۵۴	۱۵۷۷۷۸	۱۵۸۸۷۹		

جدول ۲ توزیع فراوانی ازدواجهای مردان بر حسب سال ازدواج و سن در موقع ازدواج

جمع	۲۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	سن
۲۸۰۸	۱۲۸	۱۵۰	۲۲۵	۳۲۶	۳۵۲	۳۲۶	۵۳۲	۵۷۲	۶۲۶	۵۶۷	۳۲۷	۱۸۲	۱۵۲	۹۶	۶۳	۴۱	۸	۱	۱	۶۹
۲۹۰۶	۱۸۰	۱۳۱	۱۸۰	۲۲۹	۳۲۷	۳۸۵	۳۸۲	۵۵۲	۶۲۱	۶۲۹	۳۴۸	۲۷۴	۱۸۱	۱۱۴	۸۹	۵۸	۹	۳	۳	۶۸
۳۳۷۰	۲۱۸	۸۳	۱۱۸	۱۵۰	۲۰۶	۲۵۸	۲۸۷	۳۳۸	۳۹۲	۳۸۶	۳۴۴	۱۸۹	۱۳۶	۱۱۶	۷۶	۵۷	۱۳	۲	۱	۶۷
۲۷۷۴	۲۰۱	۵۸	۸۰	۱۱۱	۱۴۴	۱۸۰	۲۲۸	۳۰۴	۳۱۵	۳۱۹	۲۲۵	۱۹۰	۱۵۶	۱۲۵	۷۴	۴۷	۱۱	۵	۱	۶۶
۲۶۴۱	۲۱۱	۵۷	۸۲	۹۸	۱۳۵	۱۸۳	۲۰۵	۲۵۰	۳۳۲	۳۰۸	۲۱۸	۱۶۸	۱۴۱	۱۰۹	۷۰	۵۷	۹	۵	۱	۶۵
۲۸۹۴	۲۲۰	۴۶	۶۶	۹۷	۱۴۱	۱۵۵	۲۲۷	۳۰۵	۳۴۸	۳۵۹	۲۴۱	۱۸۷	۱۷۸	۱۴۱	۸۴	۶۱	۶	۵	۷	۶۴
۲۹۴۱	۱۹۶	۷۰	۸۶	۱۱۱	۱۵۲	۱۷۶	۲۳۱	۲۷۶	۳۱۳	۳۷۹	۲۷۸	۲۲۰	۱۶۹	۱۳۱	۶۲	۵۹	۲۰	۶	۶	۶۳
۲۶۸۴	۱۹۹	۵۶	۶۸	۹۶	۱۰۵	۱۸۴	۱۹۷	۲۷۹	۳۷۵	۲۸۱	۲۶۳	۲۲۴	۲۰۲	۱۲۰	۶۲	۵۱	۹	۱۱	۰	۶۲
۲۳۷۰	۲۰۲	۵۵	۷۶	۹۷	۱۱۲	۱۴۸	۱۹۱	۲۲۹	۳۳۴	۲۶۲	۲۰۵	۲۰۸	۱۹۹	۶۴	۳۸	۲۷	۱۷	۳	۳	۶۱
۲۱۷۳	۱۹۹	۴۸	۵۶	۸۴	۱۲۲	۱۳۵	۱۸۰	۲۰۲	۲۶۲	۲۳۲	۱۷۲	۱۵۶	۱۷۲	۵۹	۳۶	۲۱	۱۲	۱۳	۶	۶۰
۲۲۲۸	۱۷۰	۴۲	۶۹	۸۶	۹۹	۱۴۱	۱۶۰	۲۱۸	۳۵۶	۳۰۸	۲۱۵	۱۸۰	۱۷۱	۵۳	۲۷	۱۳	۷	۶	۵	۵۹
۲۱۹۹	۱۷۶	۳۳	۴۹	۹۰	۸۱	۱۳۱	۱۹۰	۲۰۴	۲۴۳	۲۸۶	۳۱۵	۱۸۵	۱۳۶	۲۶	۱۶	۲۳	۴	۶	۵	۵۸
۱۴۱۱	۱۸۳	۳۶	۴۲	۶۳	۹۱	۱۰۶	۱۰۰	۱۴۲	۱۴۸	۱۶۵	۱۹۱	۵۸	۳۸	۱۴	۱۲	۹	۷	۴	۲	۵۷
۱۰۹۲	۱۶۶	۳۲	۳۴	۳۵	۶۲	۹۳	۹۱	۱۰۴	۱۳۲	۱۲۶	۱۲۲	۲۵	۱۱	۱۵	۱۰	۹	۱۲	۱۰	۲	۵۶
۹۱۹	۱۳۷	۲۷	۲۹	۳۵	۵۳	۶۱	۷۱	۹۰	۱۰۴	۱۲۳	۸۹	۳۰	۲۶	۱۶	۶	۱۱	۴	۵	۲	۵۵
۸۱۷	۱۴۹	۲۴	۲۲	۲۹	۴۰	۵۱	۶۴	۸۲	۸۱	۸۱	۶۴	۳۲	۲۸	۲۲	۹	۱۱	۷	۱	۰	۵۴

جدول ۳ نرخهای ازدواج محاسبه شده برای سالهای ۶۸-۱۳۶۴ و میانگین آنها و نرخ برآورد شده.

سن	نرخهای ازدواج					
	۶۸	۶۷	۶۶	۶۵	۶۴	
۱۱	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰
۱۲	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۱	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰	ر۰۰۰۰
۱۳	ر۰۰۰۱	ر۰۰۰۱	ر۰۰۰۱	ر۰۰۰۱	ر۰۰۰۲	ر۰۰۰۲
۱۴	ر۰۰۰۵	ر۰۰۰۳	ر۰۰۰۲	ر۰۰۰۴	ر۰۰۰۳	ر۰۰۰۲
۱۵	ر۰۰۱۵	ر۰۰۱۸	ر۰۰۱۲	ر۰۰۱۷	ر۰۰۲۲	ر۰۰۲۱
۱۶	ر۰۰۲۸	ر۰۰۲۴	ر۰۰۱۸	ر۰۰۲۳	ر۰۰۲۷	ر۰۰۲۹
۱۷	ر۰۰۴۰	ر۰۰۳۸	ر۰۰۲۳	ر۰۰۳۴	ر۰۰۴۵	ر۰۰۴۹
۱۸	ر۰۰۴۸	ر۰۰۴۹	ر۰۰۳۶	ر۰۰۴۰	ر۰۰۵۶	ر۰۰۶۱
۱۹	ر۰۰۵۶	ر۰۰۶۱	ر۰۰۵۵	ر۰۰۵۶	ر۰۰۶۹	ر۰۰۶۳
۲۰	ر۰۰۸۵	ر۰۰۸۸	ر۰۰۹۰	ر۰۰۱۰۲	ر۰۰۸۱	ر۰۰۸۳
۲۱	ر۰۰۱۰۲	ر۰۰۱۱۹	ر۰۰۱۲۷	ر۰۰۱۱۵	ر۰۰۱۱۵	ر۰۰۱۱۷
۲۲	ر۰۰۱۱۵	ر۰۰۱۲۰	ر۰۰۱۲۴	ر۰۰۱۱۶	ر۰۰۱۱۴	ر۰۰۱۲۷
۲۳	ر۰۰۹۷	ر۰۰۱۰۴	ر۰۰۱۱۱	ر۰۰۱۰۰	ر۰۰۱۱۰	ر۰۰۹۵
۲۴	ر۰۰۹۰	ر۰۰۸۵	ر۰۰۹۶	ر۰۰۸۵	ر۰۰۸۲	ر۰۰۷۸
۲۵	ر۰۰۶۸	ر۰۰۶۸	ر۰۰۷۷	ر۰۰۷۷	ر۰۰۶۵	ر۰۰۶۹
۲۶	ر۰۰۵۶	ر۰۰۵۶	ر۰۰۶۵	ر۰۰۶۱	ر۰۰۵۲	ر۰۰۵۱
۲۷	ر۰۰۴۴	ر۰۰۴۴	ر۰۰۶۵	ر۰۰۴۵	ر۰۰۴۰	ر۰۰۳۷
۲۸	ر۰۰۳۲	ر۰۰۳۱	ر۰۰۳۶	ر۰۰۳۵	ر۰۰۲۹	ر۰۰۳۱
۲۹	ر۰۰۲۲	ر۰۰۲۲	ر۰۰۲۶	ر۰۰۲۵	ر۰۰۲۰	ر۰۰۲۲

می شد تعدادی از جوانان قبل از آغاز سن خدمت نظام وظیفه و برای برخورداری از این امتیاز اجتماعی اقدام به انتخاب همسر کرده اند.

همچنین در مراجعه به نمودار ۳ ملاحظه می شود که پس از اتمام جنگ تحمیلی و بازگشت آرامش به جامعه گرایش جوانان به ازدواج در سنین پایین تر تدریجاً کم می شود و جای خود را به ازدواج در سنین بالاتر می دهد. به عبارت دیگر درست مانند این است که گفته شود الگوی سنی ازدواج به سمت راست منتقل شده است و این انتقال شامل همه گروههای سنی است. به نحوی که منحنی ازدواج سال ۱۳۶۸ در بین دو منحنی مربوط به سالهای ۶۹ - ۱۳۶۷ قرار گرفته است. چنان که در جای دیگر نیز اشاره خواهد شد با مراجعه به ارقام میانگین سن در هنگام ازدواج در فاصله سالهای ۶۹-۱۳۶۷ همه ساله به اندازه ۰٫۵ سال به میانگین سن ازدواج مردان افزوده شده است. به عبارت دیگر می توان ملاحظه کرد که با پایان یافتن جنگ از تب انتخاب شتابزده همسر کاسته شده است. ممکن است دخالت و تشویق والدین برای ازدواج جوانان در برهه ۶۷-۱۳۵۹ موثر بوده باشد و آنان برای مقابله با نگرانیهای زمان جنگ فرزندان خود را تحت فشار قرار داده باشند ولی پس از خاتمه جنگ طبعاً این نگرانی کاهش یافته و والدین نیز مانند قبل اصراری برای ازدواج پیش از موعد فرزندان نداشته اند.

یک نکته مهم دیگر که در کلیه نمودارها ملاحظه می شود تراکم ازدواج مردان در سنین ۲۱ و ۲۲ سالگی است. به طوری که این فاصله در کلیه نمودارها به نماد (مد) ازدواج تبدیل شده است

توزیع جمعیت برحسب سنین

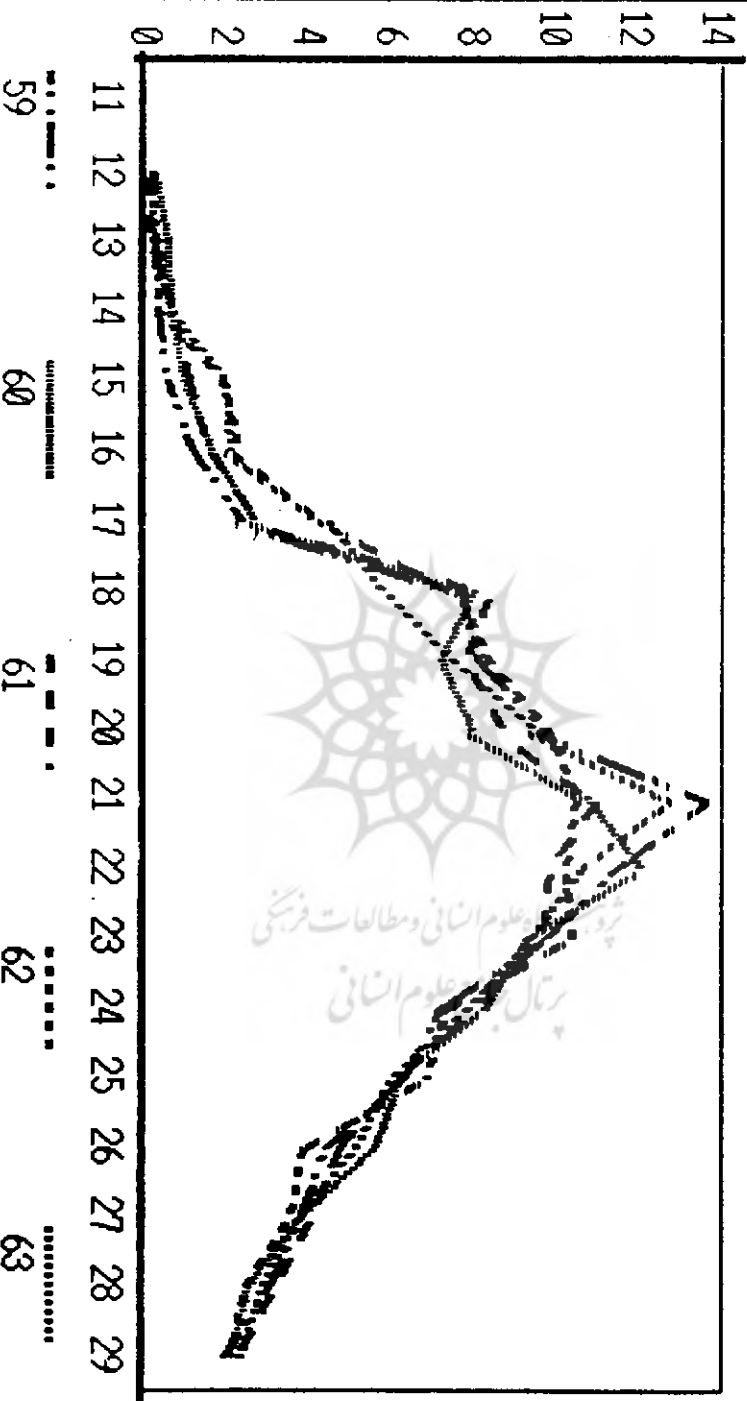
نمونه گیری یا شبهه سرشماری سال ۱۳۷۰ کشور تنها سرجمع جمعیت مردان و زنان کشور را ارائه کرده است و تا کنون از ارائه آمار مربوط به توزیع سنی جمعیت گزارشی منتشر نشده است. چون آمار توزیع سنی مردان مورد نیاز بود با استفاده از سرجمع جمعیت مردان، و فرض اینکه ساختار سنی جمعیت در سال ۱۳۷۰ مشابه وضعیت ساختار سنی در سال ۱۳۶۵ بوده باشد، اقدام شد. با فرض مشابهت ساختار سنی جمعیت کشور در سالهای ۱۳۶۵ و

14
12
10
8
6
4
2
0

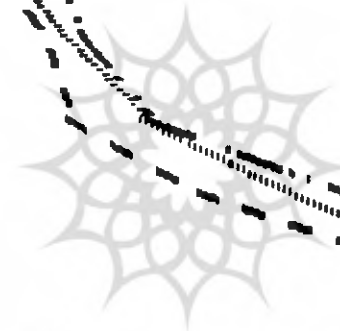
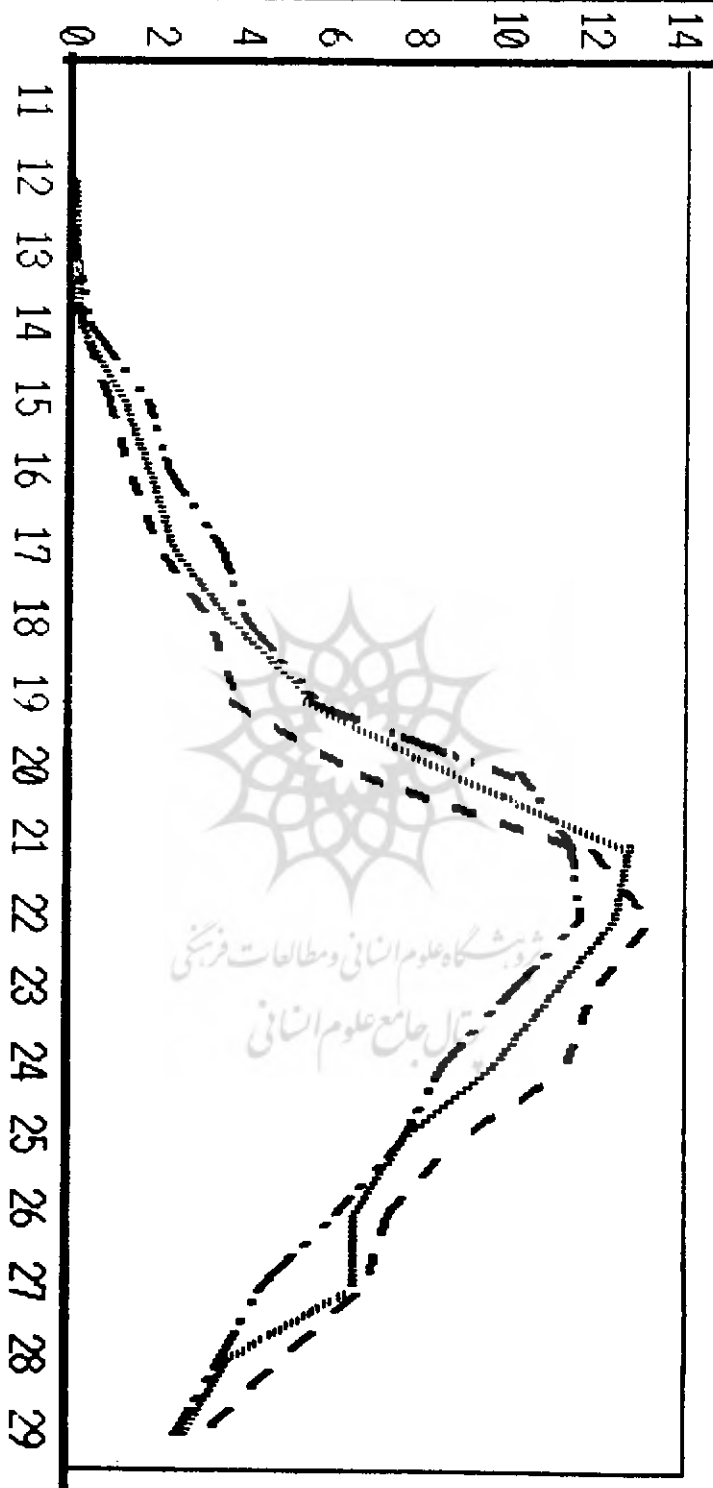

11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29

59
65
60
66
61
67
62
68
63
69
64

..... 59
 60
 - - - - 61
 62
 63

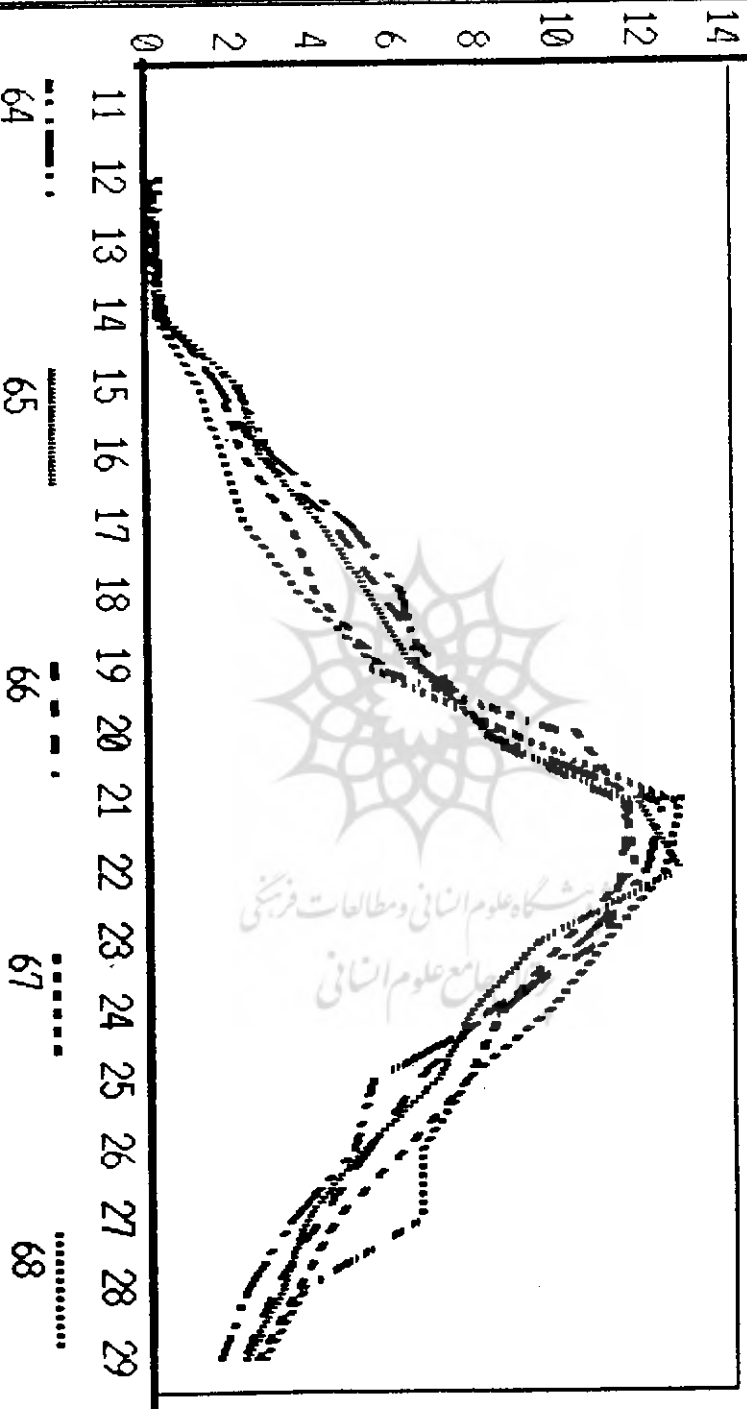

شهرتگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 کتابخانه دیجیتال جامع علوم انسانی

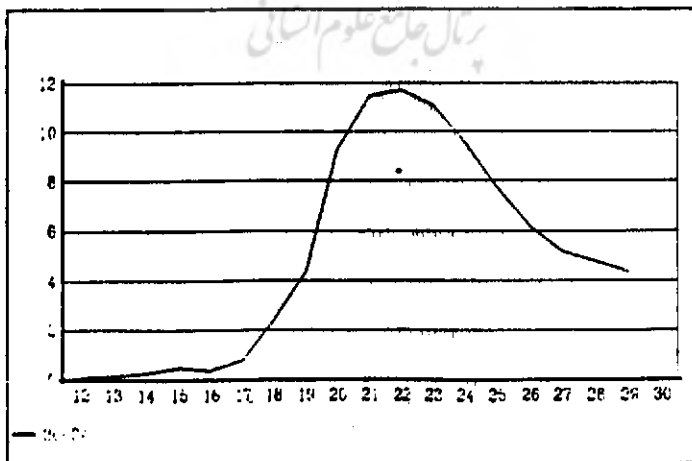
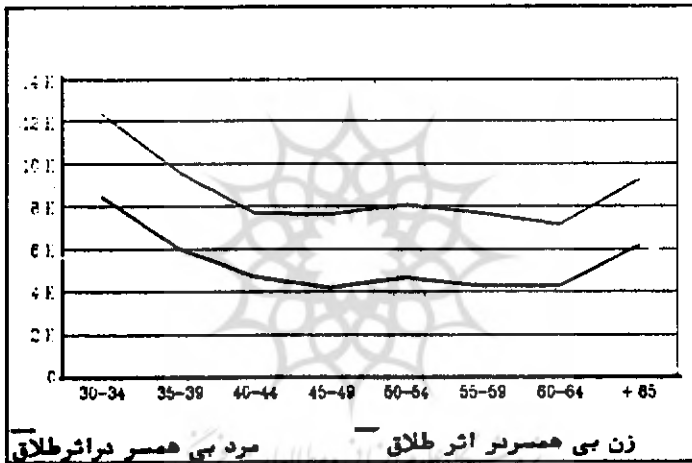
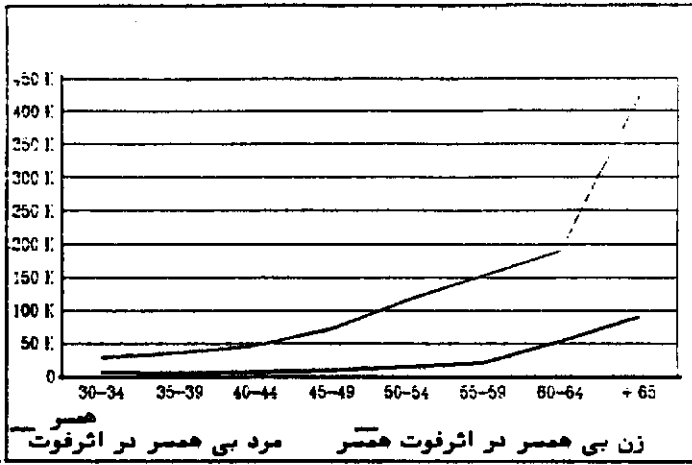
67

68

69

نمودار توزیع نشریه‌های از مجله مردان بر حسب سن و سال از دهه ۶۰

مردار ۵ تفاوت تعداد مردان و زنان بدون همسر بر اثر فوت همسر (بر حسب سن)

۱۳۷۰، با توجه به فاصله زمانی بین دو آمارگیری و عدم تأثیر عامل تغییری در این فاصله، این استفاده قابل قبول به نظر می‌رسد. در واقع با توجه شرایط خاص جمعیتی کشور و تداوم آن در فاصله سالهای ۷۰ - ۱۳۶۵ هیچ کس انتظار تغییر غیر متعارفی در این ساختار را ندارد. بدین ترتیب با استفاده از رابطه

$$C(x) = \frac{Px}{\sum Px} = \frac{Px}{P}$$

می‌توان مقادیر Px را در سال ۱۳۷۰ به دست آورد، که در آن $C(x)$ نسبت درصد هر سن به جمع جمعیت کلیه سنین یا کل جمعیت مردان کشور است.

صاف کردن جمعیت

در آمارگیری طرح نمونه‌گیری زاده و ولد، سن والدین و سن آنها در موقع ازدواج، از روی شناسنامه، نوشته شده است. لذا استفاده از آمار جمعیتی صاف نشده می‌توانست منجر به بروز خطا در نتایج محاسبات گردد. زیرا که در سرشماریها و نمونه‌گیریهای آماری می‌توان شواهدی از گزارش نادرست سن ملاحظه کرد. برای حذف آثار این ناهماهنگیها روشهای مختلفی ابداع و به کار برده شده که نزد متخصصان امر شناخته شده است. از مهمترین آنها می‌توان به روش گرافیک روش ریاضی یا برآزاندن منحنی و روش فراوانی تجمعی اشاره کرد. هر یک از این روشها مهم و به نوبه خود ارزشمند است ولی برای صاف کردن سن در نتایج سرشماری سال ۱۳۶۵ به دلیل تطابق بیشتر از روش زیر استفاده شد. این روش اساساً ابداعی مرکز جمعیت‌شناسی بمبئی است.

رابطه ارائه شده به صورت زیر است:

$$\widehat{Px} = \sum_{a=-r}^{+r} WaPx + a / \sum_{a=-r}^{+r} Wa$$

که در آن:

Px : جمعیت صاف نشده یا مشاهده شده x ساله‌ها در زمان آمارگیری؛

W = وزن انتخاب شده، و

Px = جمعیت صاف شده همان سن است.

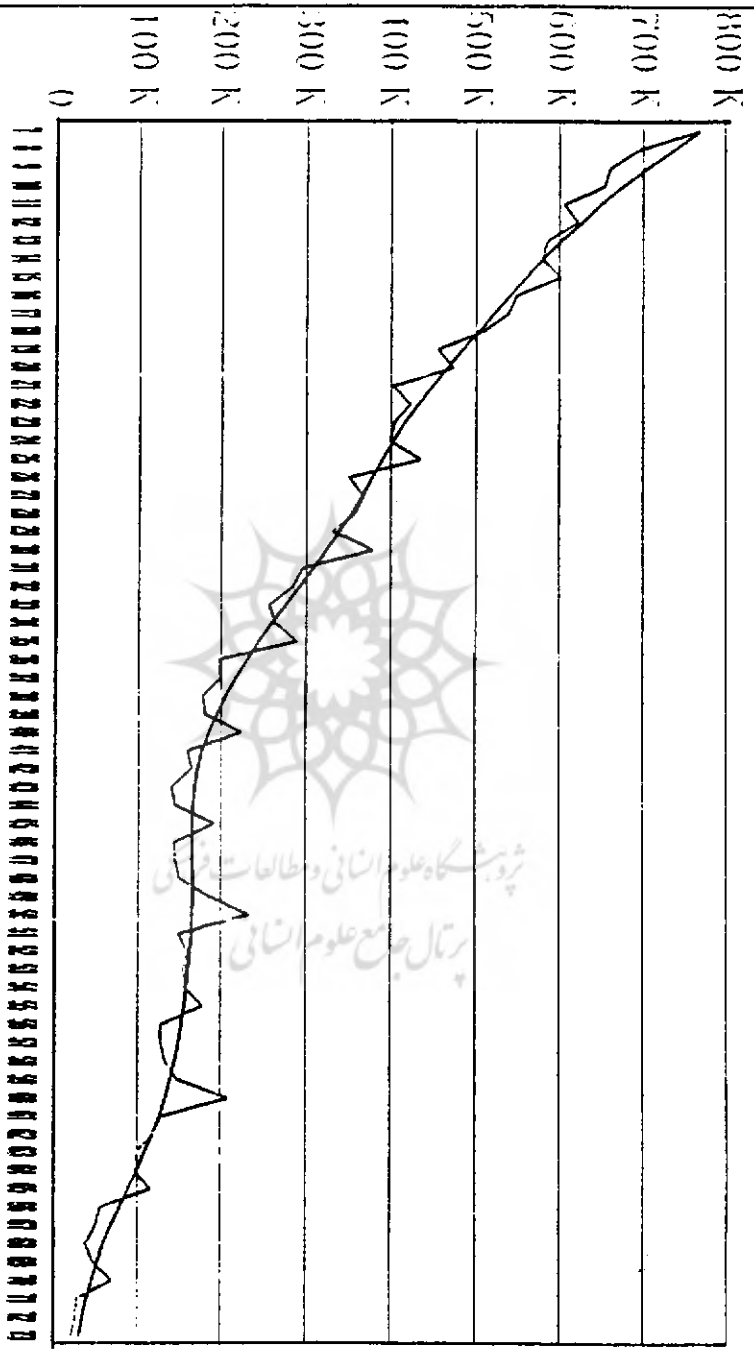
با استفاده از این روش ارقام صاف شده جمعیت هریک از سنین را می توان به صورت میانگین وزن دار ۱۵ جمله ای (باسن) به دست آورد، و زندهای ۵ جمله اول و آخر به ترتیب ۱، ۳، ۵، ۷ و ۹ بوده و برای ۵ جمله وسط وزن ۱۰ در نظر گرفته شده است. نمودار ۶ و جدول ۴ کل کشور ارقام صاف نشده و صاف شده جمعیت مردان کشور را در سالهای ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰ نشان می دهد.

استفاده از روش استاندارد کردن

معمولاً در جمعیت شناسی برای انجام مطالعات تطبیقی و فراهم شدن امکان استنباط قیاسی از چند روش استفاده می شود. یکی از این روشهای شناخته شده استاندارد کردن است که به دو روش مستقیم *Direct Standardization*، و روش استاندارد کردن غیرمستقیم *Indirect Standardization* انجام می شود. به نظر می رسد که این روش در وضعیت فعلی یکی از مناسبترین روشها برای تعیین تفاوت ورود به بازار عرضه و تقاضا محسوب می شود، زیرا روش به کار برده شده برای استاندارد کردن مستقیم بوده است. نرخهای به کار برده شده برای استاندارد کردن نرخهای ازدواج زنان یا الگوی ورود به بازار ازدواج زنان بوده است. نرخهای ازدواج زنان از مقاله مندرج در فصلنامه علمی و پژوهشی شماره ۲ جمعیت اخذ گردید. این امکان وجود داشت که به جای استفاده از آن نرخها، از ارقام سنی ازدواج سال ۱۳۷۰ استفاده شود ولی چون تفاوت نرخها در دو ماخذ ناچیز بود ضرورتی برای آن ملاحظه نشد.

در استفاده از نرخهای ازدواج زنان تنها از ارقام زیرنوزده سالگی که طی آن نرخهای ازدواج زنان عموماً بالاتر از مردان است، استفاده شد. بدیهی است که اگر نرخها را تا بالاترین رده های سنی ادامه دهیم نتیجه به دست آمده تعیین تعداد ازدواج مردان با الگوی ازدواج زنان خواهد بود که به دلیل جوان بودن ساختار جمعیت به رقمی بالاتر از رقم واقعی ازدواج مردان منجر خواهد شد.

همچنین ممکن بود که برای استاندارد کردن وضعیت ازدواج زنان به جای استفاده از

صاف شده

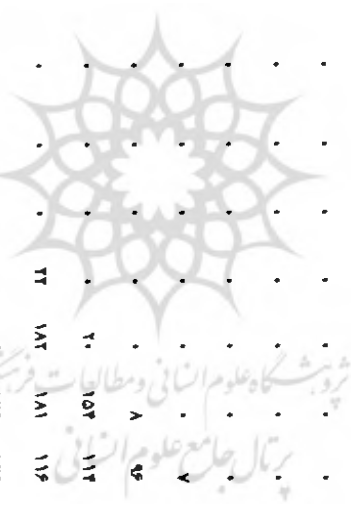
صاف نشده

شماره و جمعیت صاف نشده و صاف شده سال ۱۳۴۵ مردان کل کشور.

جدول ۴ (کل کشور) توزیع سنس پسران در آخرین ازواج در زمان آمدگیری

ردیف	۲۸	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	جمع	
۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲
۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۳
۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴
۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵
۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶
۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۷
۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸
۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۹
۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰
۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰
۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰
۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱
۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱
۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲
۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۳
۱۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۳
۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴
۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴
۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵
۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶
۲۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶
۲۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷
۲۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷
۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸
۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸
۲۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹
۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹
۲۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۰
۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۰
۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۰
۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱
۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱
۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲
۳۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲
۳۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳
۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳
۳۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴
۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴
۳۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۵
۴۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۵
۴۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۶
۴۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۶
۴۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۷
۴۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۷
۴۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸
۴۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸
۴۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۹
۴۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۹
۴۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۰
۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۰

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

۱۲	.	.	.	۱۷	۲۰۲	۷۸۵	۷۸۷	۲۰۳	۲۲۳	۲۵۹	۷۸۸	۲۲۴	۱۹۹	۵۹	۲۷	۲۲	۷	۱۰	۲	.	۲۸۹۰	۲۷
۱۳	.	.	۱۲	۲۲۲	۲۲۷	۷۵۸	۷۷۸	۲۵۰	۲۲۸	۲۷۹	۲۲۲	۲۰۸	۱۷۲	۵۲	۱۲	۹	۱۲	۵	.	.	۲۹۰۸	۷۸
۲۰	.	۱۵	۲۲۵	۲۲۹	۲۰۶	۱۸۰	۲۰۵	۲۰۵	۲۱۲	۲۸۱	۲۰۵	۱۵۲	۱۷۱	۱۲	۱۲	۹	۲	۱	۲	.	۲۵۹۵	۲۹
۲۲	۶	۱۵۰	۱۸۰	۱۵۰	۱۲۴	۱۸۲	۲۲۷	۲۷۶	۲۷۵	۲۴۲	۱۷۲	۱۸۰	۱۲۴	۱۲	۱۰	۱۱	۷	۲	۵	.	۲۲۵۲	۲۰
۲۳	۱۲۸	۱۲۱	۱۱۸	۱۱۱	۲۲۵	۱۵۵	۲۲۱	۲۷۹	۲۲۲	۲۲۲	۲۱۵	۱۸۵	۲۸	۱۵	۶	۱۱	۲	۸	۲	.	۲۲۸۲	۲۱
۲۷	۱۸۰	۸۲	۸۰	۹۸	۱۲۱	۱۷۲	۱۹۷	۲۲۹	۲۴۲	۲۰۸	۲۱۵	۵۸	۱۱	۱۲	۹	۸	۲	۲	۲	.	۲۲۲۹	۲۲
۲۷	۲۱۸	۵۸	۸۲	۹۷	۱۵۲	۱۸۲	۱۹۱	۲۰۳	۲۵۲	۲۸۲	۲۱۵	۷۵	۲۲	۱۰	۱۰	۲	۷	۲	.	۲۱۰۰	۲۳	
۲۲	۲۰۱	۵۷	۲۲	۱۱۱	۱۰۵	۱۲۸	۱۸۰	۲۱۸	۲۲۲	۱۲۵	۱۲۲	۲۰	۲۸	۲۱	۱۲	۱۲	۱۰	۲	۱	.	۱۸۲۰	۲۴
۵۹	۲۱۱	۲۲	۸۶	۹۲	۱۱۲	۱۲۵	۱۲۰	۲۰۳	۲۲۸	۱۲۸	۱۲۲	۲۰	۲۸	۱۸	۱۲	۱۹	۱	۲	۱	.	۱۲۵۸	۲۵
۲۵	۲۲۰	۷۰	۶۸	۹۷	۱۲۲	۱۲۱	۱۹۰	۲۰۳	۱۲۲	۱۲۲	۲۲	۸۷	۱۰۲	۱۸	۱۲	۱۲	۱	۲	۲	.	۱۲۲۲	۲۶
۵۲	۱۲۲	۵۲	۷۲	۸۲	۹۹	۱۲۱	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۳	۸۱	۷۲	۷۲	۷۲	۱۲	۱۲	۸	۵	۲	۲	.	۱۲۷۰	۲۷
۲۲	۱۹۹	۵۵	۵۲	۸۶	۸۱	۱۰۶	۹۱	۹۰	۸۱	۱۰۷	۷۹	۶۲	۷۸	۱۷	۱۲	۲	۲	۲	.	.	۱۲۵۵	۲۸
۲۱	۲۰۳	۲۸	۲۲	۹۰	۹۱	۹۲	۷۱	۸۲	۱۰۲	۸۸	۶۷	۲۹	۵۸	۹	۵	۸	۲	۱	.	.	۱۱۷۸	۲۹
۲۹	۱۹۹	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۱	۲۲	۹۷	۸۲	۲۱	۵۲	۲۲	۲۲	۷	۲	۲	۲	۲	.	.	۹۷۲	۳۰
۲۸	۱۷۰	۲۲	۲۲	۲۵	۵۲	۵۱	۷۱	۷۲	۶۲	۲۰	۲۷	۷۸	۲۱	۲	۲	.	.	۱	.	.	۷۵۹	۳۱
۲۲	۱۷۲	۲۲	۲۲	۲۵	۲۰	۵۲	۷۲	۶۷	۲۰	۲۲	۲۷	۲۰	۲۲	۲	.	.	۲	۱	.	.	۲۲۹	۳۲
۲۲	۱۸۲	۲۲	۲۹	۲۹	۵۷	۲۹	۷۰	۵۲	۵۲	۲۱	۲۲	۲۱	۱۷	۲	.	.	۲	.	.	.	۶۸۵	۳۳
۲۲	۱۶۲	۲۷	۲۲	۲۲	۵۰	۲۱	۲۲	۵۷	۲۱	۲۹	۲۲	۲۰	۱۰	۲	۲	۱	۵۸۱	۳۴

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

جدول ۴ (کل کتبوں) (ادامہ)

۲۵	۱۱۷	۲۲	۲۷	۲۷	۲۳	۳۹	۳۹	۳۱	۳۱	۲۷	۲۷	۱۲	۱۲	۸	۸	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹۹	۲۵
۲۳	۱۲۹	۲۰	۲۹	۲۱	۲۵	۲۱	۳۱	۳۱	۲۷	۳۱	۱۸	۹	۱۱	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸۲	۲۲
۲۲	۱۲۳	۲۹	۱۹	۲۲	۲۵	۲۲	۲۵	۱۹	۱۹	۱۵	۱۵	۱۲	۹	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵۲	۲۷
۱۹	۱۲۲	۱۹	۲۲	۲۵	۲۳	۱۹	۲۱	۲۷	۱۵	۱۵	۱۰	۲	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵۲	۲۸
۲۱	۱۲۲	۲۲	۲۳	۲۳	۲۳	۲۰	۱۵	۱۲	۹	۵	۵	۲	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲۰	۲۹
۲۳	۱۷۱	۱۹	۱۹	۱۸	۲۰	۱۷	۲۳	۱۹	۵	۱۱	۹	۲	۲	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵۵	۵۰
۱۹	۱۲۳	۲۸	۳۳	۲۰	۱۹	۱۱	۱۱	۹	۹	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸۸	۵۱
۲۰	۱۵۱	۱۷	۱۷	۱۹	۱۱	۹	۱۱	۲	۲	۲	۱	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶۵	۵۲
۲۲	۱۲۰	۱۳	۱۳	۱۰	۱۵	۱۲	۸	۸	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲۵	۵۲
۲۹	۱۲۳	۱۲	۹	۷	۹	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۲۲	۵۳
۱۷۲	۱۱۳۱	۱۸	۱۹	۱۹	۱۲	۱۱	۲	۱	۱	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۹۵	۵۵
۵۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۵۷	۵۶

پشاور کے لیے
پشاور میں
پشاور میں
پشاور میں
پشاور میں
پشاور میں

نرخهای ازدواج ویژه سن زنان از نرخهای ازدواج ویژه سن مردان استفاده کرد. قبول این نوع استاندارد کردن به مفهوم پذیرش فرض افزایش سنی ازدواج زنان تا حدود الگوی سنی ازدواج مردان است.

چون برای استاندارد کردن نیازمند استفاده از اطلاعات جمعیت مردان کشور بر حسب سن بود با توجه با اطلاعات موجود نخست می باید آمار جمعیت سن مردان بر حسب گروه سنی تهیه شود و سپس نسبت به صاف کردن آن اقدام شود تا از تأثیر ناهماهنگیهای احتمالی جلوگیری شود (جدول ۵ و ۶).

جدول ۵ تعداد ازدواجهای مردان بر حسب سن با نرخهای جاری و نرخهای استاندارد شده.

سن	جمعیت صاف شده مردان در ۱۳۷۰	نرخ ازدواج مردان	نرخ ازدواج زنان	تعداد مردان ازدواج کرده با نرخ جاری	تعداد مردان ازدواج کرده با استاندارد	تفاوت
۱۱	۷۶۴۷۲۵	۰٫۰۰۰	۰٫۰۰۷	۰	۵۳۵۳	۵۳۵۳
۱۲	۷۳۵۸۰۸	۰٫۰۰۰	۰٫۰۱۲	۰	۸۸۳۰	۸۸۳۰
۱۳	۷۰۸۹۳۸	۰٫۰۰۱	۰٫۰۳۱	۷۰۹	۲۱۹۷۷	۲۱۲۶۸
۱۴	۶۸۴۱۵۴	۰٫۰۰۵	۰٫۰۵۸	۳۴۲۱	۳۹۶۸۱	۳۶۲۶۰
۱۵	۶۶۰۸۴۹	۰٫۰۱۵	۰٫۰۹۴	۹۹۱۳	۶۲۱۲۰	۵۲۲۰۷
۱۶	۶۳۷۸۹۵	۰٫۰۲۸	۰٫۱۱۰	۱۷۸۶۱	۷۰۱۶۸	۵۲۳۰۷
۱۷	۶۱۵۲۶۸	۰٫۰۴۰	۰٫۱۱۳	۲۴۶۱۱	۶۹۵۲۵	۴۴۹۱۴
۱۸	۵۹۳۰۸۳	۰٫۰۴۸	۰٫۱۰۸	۲۸۴۶۸	۶۴۰۵۳	۳۵۵۸۵
۱۹	۵۷۱۰۸۷	۰٫۰۵۶	۰٫۱۰۰	۳۱۹۸۱	۵۷۱۰۹	۲۵۱۲۸
۲۰	۵۴۹۴۴۲	۰٫۰۸۵	۰٫۰۸۰	۱۱۶۹۶۴	۳۹۹۸۱۶	۲۸۱۸۵۲

تفاوت سن ازدواج و تأثیرات آن

در جداول ۷ و ۸ میانگین اختلاف سنی زوجین در سنوات مختلف آورده شده است. با مراجعه به تعداد نمونه‌ها و دقت به عمل آمده در محاسبه سن می توان با قاطعیت بر تفاوت بارز سن ازدواج زن و مرد تأکید کرد. به طوری که ملاحظه می شود حداقل رقم مشاهده شده در حدود

جدول ۴ توزیع فرجه‌های ازدواج، ویژه سن مردان بر حسب سال ازدواج

سن ازدواج	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹
۱۱	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
۱۲	۰٫۲۲	۰٫۲۷	۰٫۱۳	۰	۰٫۲۰	۰٫۲۴	۰٫۱۴	۰٫۰۴	۰٫۰۳	۰٫۰۶	۰٫۰۲
۱۳	۰٫۲۷	۰٫۶۰	۰٫۱۳	۰٫۴۱	۰٫۲۰	۰٫۱۷	۰٫۱۹	۰٫۱۸	۰٫۰۶	۰٫۰۶	۰٫۰۲
۱۴	۰٫۳۱	۰٫۴۴	۰٫۷۲	۰٫۳۳	۰٫۴۸	۰٫۲۱	۰٫۳۴	۰٫۲۰	۰٫۲۹	۰٫۱۸	۰٫۱۷
۱۵	۰٫۵۸	۰٫۹۷	۱٫۱۴	۱٫۹۰	۲٫۰۱	۲٫۱۰	۲٫۱۶	۱٫۹۹	۱٫۶۹	۱٫۱۶	۰٫۵۵
۱۶	۱٫۲۱	۱٫۶۶	۱٫۶۰	۲٫۳۱	۲٫۱۱	۲٫۸۹	۲٫۶۵	۲٫۶۷	۲٫۲۵	۱٫۷۸	۱٫۳۱
۱۷	۲٫۳۸	۲٫۷۲	۲٫۷۰	۳٫۲۷	۳٫۳۵	۳٫۸۶	۳٫۱۳	۳٫۵۱	۳٫۲۴	۲٫۲۸	۲٫۰
۱۸	۷٫۶۸	۸٫۰۱	۸٫۴۰	۷٫۶۰	۵٫۵۷	۶٫۱۳	۵٫۳۴	۵٫۶۲	۴٫۰۴	۳٫۶۱	۳٫۲۰
۱۹	۸٫۰۸	۷٫۱۸	۸٫۷۸	۸٫۳۵	۷٫۳۸	۶٫۲۴	۶٫۳۶	۶٫۵۵	۵٫۶۱	۵٫۲۷	۳٫۷۹
۲۰	۹٫۶۵	۷٫۹۲	۸٫۶۵	۹٫۸۰	۹٫۲۵	۸٫۳۰	۸٫۲۵	۸٫۱۱	۱۰٫۲۱	۸٫۹۵	۶٫۸۰
۲۱	۱۳٫۸۲	۱۰٫۷۷	۱۱٫۰۵	۱۰٫۴۷	۱۲٫۸۹	۱۲٫۳۶	۱۱٫۶۶	۱۱٫۵۰	۱۱٫۲۵	۱۲٫۷۶	۱۱٫۷۹
۲۲	۱۱٫۲۹	۱۲٫۰۶	۹٫۸۷	۱۰٫۲۵	۱۰٫۶۴	۱۱٫۹۸	۱۲٫۶۵	۱۱٫۳۵	۱۱٫۶۴	۱۲٫۳۰	۱۳٫۲۳
۲۳	۹٫۷۸	۹٫۲۹	۹٫۶۶	۱۰٫۳۹	۹٫۳۸	۱۰٫۵۰	۹٫۲۷	۱۰٫۹۶	۱۰٫۰۴	۱۱٫۰۵	۱۱٫۹۰
۲۴	۷٫۱۸	۸٫۲۸	۸٫۰۶	۷٫۳۴	۷٫۵۵	۸٫۵۱	۷٫۷۶	۸٫۲۲	۸٫۵۲	۹٫۶۴	۱۱٫۲۹

۸۷۸	۷۶۹	۷۶۶	۶۲۹	۶۹۳	۵۳۳	۵۹۸	۶۸۶	۶۲۳	۶۲۱	۶۳۳	۷۵
۷۳۳	۶۵۳	۶۱۱	۵۱۹	۵۱۱	۲۸۶	۵۱۷	۳۹۱	۲۷۳	۵۸۱	۲۳۳	۲۶
۶۷۸	۶۵۷	۳۳۵	۳۰۰	۳۷۱	۳۳۳	۳۷۷	۳۵۸	۳۰۹	۳۸۶	۳۸۶	۱۷
۳۸۹	۳۶۰	۳۵۰	۳۸۸	۳۱۰	۲۲۷	۲۹۲	۲۵۳	۳۲۱	۳۵۸	۳۱۰	۱۸
۳۱۲	۲۶۲	۲۳۶	۲۰۹	۲۱۶	۱۵۸	۲۳۸	۲۰۹	۲۳۳	۲۲۱	۱۹۷	۲۹
۲۶۶	۳۶۰	۶۳۷	۷۳۵	۷۹۹	۷۹۲	۶۶۶	۷۲۱	۸۵۳	۹۱۶	۷۶۳	+۳۰
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۹۹۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۹۹۸	جمع

۴ر۸ سال است و ارقام مربوط به سالهای ۱۳۶۰ و ۱۳۶۵ بالاتر از سالهای دیگر است. افزایش تفاوت در سال ۱۳۶۰ را شاید بتوان با مسئله جنگ تحمیلی و روی آوردن طیف وسیعی از جوانان به میدان جنگ و دفاع مرتبط دانست. همچنین افزایش تفاوت سن زن و مرد در سال ۱۳۶۵ نمی تواند بی ارتباط با شرایط اقتصادی آن سال باشد. بدیهی است که تأثیر این اوضاع در کلیه استانهای کشور یکسان نبوده است بلکه در برخی از استانها تأثیر آن بیشتر از سایر استانها بوده است و بالعکس در تعداد از استانها کمتر. با مراجعه به جدول ۸ ملاحظه می شود که در استانهای زنجان، یزد، هرمزگان، لرستان، خوزستان و چهارمحال و بختیاری میانگین سن ازدواج در سال ۱۳۶۵ بالاتر از سایر سالهاست. همچنین تفاوت سن ازدواج مردان و زنان در سال ۱۳۶۰ در استانهای خوزستان، زنجان، سیستان و بلوچستان، کردستان، کرمانشاه، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، ایلام و مازندران بالاتر از دیگر سالهای این دوره است.

وضعیت ازدواج در سرشماری سال ۱۳۶۵

بر اساس نتایج به دست آمده در سرشماری سال ۱۳۶۵ وضعیت همسرمداری مردان و زنان ۱۰ ساله و بالاتر به ترتیب زیر بوده است:

جدول ۷ (کل کشور) میانگین اختلاف سن زوجین با توجه به سال ازدواج.

تعداد نفره	میانگین اختلاف سن زوجین
۳۳۱۳۴	۴٫۹
۲۱۹۱	۵٫۲
۲۳۲۵	۴٫۹
۲۸۲۱	۴٫۹
۲۹۶۱	۵٫۰
۲۹۹۱	۵٫۰
۲۷۰۹	۵٫۲
۲۹۳۶	۵٫۱
۳۵۶۹	۴٫۸
۵۶۰۷	۴٫۸
۵۰۳۳	۴٫۸

جمع	دارای همسر	هرگز از دواج نکرده	بی همسر بر اثر فوت	بی همسر بر اثر طلاق
مرد ۱۳۷۸۵۷۵۵	۹۲۹۵۰۲۹	۴۲۰۹۳۰۷	۲۱۹۸۱۱	۶۱۵۰۸
زن ۱۳۱۶۳۸۱۱	۹۴۰۱۵۷۰	۲۵۲۵۷۶۴	۱۱۳۳۲۷۳	۱۰۳۱۰۴

بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که: بین جمعیت ازدواج نکرده مرد و زن گروه‌های سنی فوق در همان سال ۱۳۶۵ حدود ۱۶۸۳۶۴۳ نفر تفاوت وجود داشته است. این رقم قطعاً در سال ۱۳۷۰ نیز افزایش یافته و به رقم بالاتری رسیده است (حدود ۱۹۵۴۸۰۳ نفر). در همان زمان تعداد زنان بدون همسر در اثر فوت همسر به ۱۳۳۲۷۳ بالغ گردیده که در قبال آن مرد بدون همسر در اثر فوت همسر وجود داشته است. تفاوت این دو رقم به ۲۱۹۸۱۱ نفر بالغ می‌گردد. از این عده چنان‌که در جای دیگر اشاره شد تعداد ۸۵۳۵۲۵ نفر از زنان را زنان ۳۰ ساله و بالاتر تشکیل می‌داده‌اند. برآورد می‌شود که تعداد زنان بی‌همسر در سال ۱۳۷۰ به ۱۲۲۸۲۹۴ نفر رسیده باشد. به رقم اخیر باید تفاوت تعداد زنان بی‌همسر در اثر طلاق نیز اضافه شود که در سال ۱۳۶۵ تعداد آنها ۴۱۵۹۶ نفر بوده است، با فرض ثبات ساختار جمعیت در سال ۱۳۷۰ تعداد آنها به ۴۸۲۲۱ نفر می‌رسد. بدین ترتیب از یک طرف ۱۲۷۶۵۱۵ نفر از زنان حداقل یک‌بار ازدواج کرده بیش از مردان بوده‌اند و از طرف دیگر ملاحظه می‌شود که بیش از ۱۰ میلیون نفر از مردان که غالب آنها در سنین ۱۴ - ۱۰ سالگی و ۱۹ - ۱۵ سالگی قرار داشته‌اند در رده‌های ازدواج نکرده‌ها شمارش شده‌اند. با توجه به این ارقام مهم و اینکه در همان زمان تعداد مردان ۱۰ ساله و بالاتر کشور ۱۳۷۸۵۷۵۵ نفر بوده‌اند که از نظر کمی ۶۲۱۹۴۴ نفر بیشتر از زنان بوده است، موجبات تأمل بیشتر را فراهم می‌سازد. به عبارت دیگر در حالی که نسبت جنسی بین زن و مرد در سال ۱۳۶۵، ۱۰۴۵ درصد است - یعنی در قبال هریک هزار زن ده‌ساله و بالاتر ۱۰۴۵ مرد وجود داشته است - تفاوت بارز در سن ازدواج منجر به یک چنین عدم تعادلی شده است.

با مراجعه به جدول ۹ که براساس نتایج سرشماری عمومی سال ۱۳۶۵ تهیه شده است می‌توان تحولات وضعیت بی‌همسری برحسب سن و جنس را ملاحظه کرد. از سن سی سالگی به بعد تعداد مردان بی‌همسر در اثر طلاق تا سنین ۴۰ سالگی کاهش دارد ولی بعد

جدول ۸ میانگین تفاوت سن زن و مرد در موقع ازدواج برحسب سال و استان:

ردیف	استان	سال	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	مجموع
۱	آذربایجان شرقی	۳۹	۲۰	۲۷	۳۵	۳۵	۳۳	۲۷	۳۶	۳۹	۳۲	۳۲	۲۳۲
۲	آذربایجان غربی	۵۲	۳۷	۳۵	۳۵	۳۵	۳۰	۳۳	۳۵	۳۷	۳۲	۳۱	۲۳۲
۳	اصفهان	۳۸	۳۸	۳۳	۳۳	۳۹	۳۹	۳۵	۳۷	۳۵	۳۳	۳۵	۲۳۲
۴	ایلام	۷۶	۷۲	۷۹	۷۰	۶۰	۷۶	۷۶	۶۳	۶۵	۶۲	۵۵	۲۳۲
۵	بوشهر	۵۰	۳۵	۳۹	۳۹	۳۹	۳۹	۳۸	۳۳	۳۸	۳۴	۳۲	۲۳۲
۶	تهران	۵۱	۵۰	۴۹	۴۹	۴۶	۴۸	۴۸	۵۲	۵۲	۵۱	۴۹	۲۳۹
۷	چهارمحال و بختیاری	۵۲	۳۷	۵۵	۵۳	۵۶	۵۶	۵۹	۵۳	۵۳	۵۲	۴۱	۲۳۲
۸	خراسان	۳۸	۳۹	۳۳	۳۶	۳۷	۳۷	۳۰	۳۶	۳۶	۳۸	۳۰	۲۳۸
۹	خوزستان	۶۰	۵۲	۵۰	۶۰	۶۲	۶۸	۶۸	۵۳	۵۳	۵۳	۵۹	۲۳۲
۱۰	زنجان	۵۱	۳۸	۳۵	۳۵	۳۲	۳۲	۳۲	۳۸	۳۱	۳۹	۳۹	۲۳۲
۱۱	سمنان	۳۵	۳۹	۳۷	۳۷	۳۹	۳۹	۳۶	۵۱	۵۷	۵۲	۵۳	۲۳۲
۱۲	سیستان و بلوچستان	۷۴	۵۸	۷۵	۷۵	۵۸	۵۹	۵۹	۵۰	۵۵	۵۵	۴۶	۲۳۶
۱۳	قزوین	۵۱	۴۶	۴۳	۴۳	۴۱	۴۱	۴۱	۵۰	۴۰	۴۲	۵۲	۲۳۲
۱۴	کرمان	۵۸	۵۳	۵۳	۵۳	۴۹	۴۹	۴۵	۴۷	۴۸	۴۳	۴۳	۲۳۲

۲۸	۳۳	۵۲	۳۹	۶۱	۲۸	۵۸	۵۵	۲۵	۲۸	۳۵	۲۵	۲۵	کرمان	۱۵
۵۲	۲۳	۵۱	۵۳	۶۲	۵۱	۵۵	۵۰	۶۲	۵۰	۶۲	۵۰	۶۲	کرمانشاهان	۱۶
۶۹	۶۸	۲۴	۶۱	۷۵	۷۲	۸۶	۶۶	۷۷	۷۲	۸۳	۸۳	کهگیلویه و بویراحمد	۱۷	
۲۰	۲۱	۲۰	۲۰	۳۶	۳۶	۳۹	۳۳	۲۳	۲۸	۳۰	۳۰	گلان	۱۸	
۵۸	۲۶	۵۲	۳۹	۶۲	۶۹	۵۸	۶۳	۵۸	۶۴	۷۴	۷۴	لرستان	۱۹	
۳۶	۳۳	۳۶	۳۵	۳۷	۳۸	۳۸	۳۵	۳۴	۳۵	۳۱	۳۱	مازندران	۲۰	
۲۶	۲۵	۲۸	۳۵	۲۹	۲۹	۵۲	۲۳	۵۰	۳۰	۳۳	۳۳	مرکزی	۲۱	
۵۶	۵۴	۵۳	۵۳	۶۰	۷۵	۶۴	۳۷	۵۲	۵۴	۵۵	۵۵	هرمزگان	۲۲	
۲۷	۵۱	۲۶	۲۲	۵۲	۲۷	۲۶	۳۶	۵۱	۳۸	۲۵	۲۵	همدان	۲۳	
۵۲	۲۸	۲۶	۶۲	۲۸	۵۶	۲۵	۵۴	۶۳	۵۰	۵۳	۵۳	یزد	۲۴	

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

جدول ۹ وضعیت بی‌همسری جمعیت کثرت در سال ۱۳۶۵ بر حسب گروه سنی و جنس و علت

سازمان زندان‌ها و اسرا و محرومان

بی‌همسری

گروه سنی

زن

مرد

جمع	با همسر در اثر طلاق		جمع	در اثر فوت همسر		جمع	در اثر طلاق		جمع
	با همسر در اثر طلاق	فوت همسر		در اثر طلاق	در اثر فوت همسر		در اثر طلاق	فوت همسر	
۷۵۸۷۲	۳۹۲۵	۲۱۹۴۹	۴۲۹۷۵	۱۲۳۲۰	۳۰۵۵۵	۱۷۱۰۱	۸۴۹۵	۸۶۰۶	۳۰-۳۴
۳۳۹۱۲	۳۵۸۲	۳۰۳۲۰	۴۷۳۰۷	۹۵۹۵	۳۷۷۱۲	۱۳۳۰۳	۶۰۱۱	۷۳۹۲	۳۵-۳۹
۲۲۲۰۳	۳۰۰۵	۳۹۳۹۹	۵۵۰۹۳	۷۷۲۷	۴۷۳۶۶	۱۲۶۸۹	۴۷۲۲	۷۹۶۷	۴۰-۴۴
۶۵۷۳۰	۳۴۵۰	۶۲۲۸۰	۸۰۷۹۵	۷۶۷۹	۷۳۱۱۶	۱۵۰۶۵	۴۲۲۹	۱۰۸۴۶	۴۵-۴۹
۱۰۲۲۴۵	۳۴۰۲	۹۹۰۴۳	۱۲۴۰۳۵	۸۰۸۰۰	۱۱۵۹۶۵	۲۱۶۰۰	۴۶۷۸	۱۶۹۲۲	۵۰-۵۴
۱۳۳۶۵۶	۳۴۰۷	۱۳۱۱۲۴۹	۱۶۱۳۱۰	۷۷۱۱	۱۵۳۵۹۹	۲۶۶۵۴	۴۳۰۴	۲۳۳۵۰	۵۵-۵۹
۱۴۰۷۵۵	۲۹۱۹	۱۳۷۸۳۶	۱۹۸۸۴۵	۷۲۱۲	۱۹۱۶۳۳	۵۸۰۹۰	۴۲۹۳	۵۳۷۹۷	۶۰-۶۴
۳۳۴۵۳۸	۳۰۸۹	۳۳۱۴۴۹	۴۳۵۵۸۲	۹۳۲۶	۴۲۳۲۹۶	۹۸۰۴۴	۶۱۹۷	۹۱۸۲۷	۶۵+
۸۸۰۳۰۶	۲۶۷۸۱	۸۵۳۵۲۵	۱۱۳۲۹۵۲	۶۹۷۱۰	۱۰۷۳۲۴۲	۲۶۲۶۶۶	۲۲۹۲۹	۲۱۹۷۱۷	جمع

از این تاریخ تقریباً این تعداد ثابت مانده است.

به طریق مشابه تعداد زنان بی همسر بر اثر طلاق از ۱۲۴۲۱ نفر در سنین ۳۰ تا ۳۴ سالگی به ۷۷۲۷ نفر در سنین ۴۴ تا ۴۵ سالگی کاهش پیدا کرده است ولی بعد از ۴۰ سالگی تعداد زنان بی همسر در اثر طلاق در همان حدود (متوسط ۷۷۰۰ نفر) ثابت مانده است. این تحول نشان می دهد که با افزایش سن از ابعاد اختلافات خانوادگی کاسته شده و تعداد طلاقیهای ناشی از این قبیل اختلافات افت پیدا کرده است. در عین حال ملاحظه می شود که تعداد زنان مطلقه بیشتر از تعداد مردان بی همسر در اثر طلاق است و نسبت زنان بی همسر در اثر طلاق به مردان گروه مشابه به ۱۷۰ درصد بالغ می گردد. این تفاوت را باید ناشی از امکان آزادی عمل بیشتر مردان در انتخاب همسر (در مقایسه با زنان) دانست. به عبارت دیگر شانس ازدواج مجدد مردان بیشتر از زنان است. لذا این تفاوت ناشی از تفاوت مرگ و میر نیست. از طرف دیگر در همین جدول ملاحظه می شود که با افزایش سن، تعداد مردان و زنان بی همسر در اثر فوت همسر سیر صعودی طی می کند، به نحوی که تعداد مردان همسر مرده که در سنین ۳۴ - ۳۰ سالگی به ۸۶۰۶ مورد بالغ شده است با افزایش سریع در سنین ۶۴ - ۶۰ سالگی به ۵۳۷۹۷ نفر و در گروه سنی بیش از ۶۵ سالگی به ۹۱۸۴۷ نفر رسیده است.

در مورد زنان نیز وضعیت مشابهی مشهود است. تعداد زنان بیوه از ۳۰۵۵۵ نفر در گروه سنی ۳۴ - ۳۰ سالگی به ۱۹۱۶۳۳ نفر در گروه سنی ۶۴ - ۶۰ سالگی و به ۴۲۳۲۹۶ نفر در گروه سنی ۶۵ سال و بالاتر صعود کرده است. بدین ترتیب ملاحظه می شود که تنها در گروه سنی ۶۵ سال و بالاتر تفاوت تعداد زنان بی همسر در اثر فوت همسر با مردان بی همسر بر اثر فوت همسر به ۳۳۴۵۳۸ نفر بالغ گردیده است. همچنین جمع تعداد زنان بیوه بعد از سنین سی سالگی به ۱۱۰۰۷۳۵ و جمع مردان بیوه همین گروه سنی به ۲۴۵۸۵۶ نفر بالغ گردیده است که حاکی از تفاوت عظیمی است. یعنی از سن سی سالگی به بعد تعداد زنان همسر مرده به ۸۵۴۸۷۹ نفر رسیده است. به عبارت دیگر اگر فرض شود که در سنین یادشده کلیه مردان بیوه با رعایت قانون تک همسری ازدواج کنند بازهم بیش از ۸۵۰ هزار زن شانس ازدواج پیدا نمی کنند.

بدیهی است که حتی با رعایت نسبت تعددزوجات جاری نیز، تعداد زنانی که شانس ازدواج

نخواهند داشت از ۸۳۰ هزار نفر تجاوز خواهد کرد. این عدم تعادل در شرایطی برقرار شده است که امید زندگی مردان و زنان کشور بر اساس کلیه محاسبات انجام شده یکسان است و حتی اندکی به سود مردان اعلام شده است. به عبارت دیگر در حالی که متوسط تقریبی طول عمر زن و مرد برابر است تعداد زنان بیوه بسیار بیشتر از مردان بیوه است. علت اصلی این امر همانا تفاوت سنی زن و مرد در موقع ازدواج است.

باید توجه داشت که این دیدگاه کلی، و به عبارت دیگر کلان، ارتباطی با وضعیت فرد مشخص ندارد و حتی ممکن است که محدودی از زنان بیوه بیش از یک شانس ازدواج یابه اصطلاح متداول بیش از یک خواستگار داشته باشند که به معنی فراهم شدن امکان انتخاب اصلح و وسعت دایره همسر گزینی برای آنان است و بر حسب متغیرهای مؤثر در انتخاب از قبیل تواناییها و شایستگیها و نظائر آن متغیر خواهد بود.

پدیده دیگری که در بررسی این بخش اهمیت و ارزش توجه بیشتری دارد تفاوت تعداد بیوه‌ها در دو جامعه بیسواد و باسواد کشور است. جمع افراد ده ساله و بیشتر باسواد کشور بالغ بر ۱۸۶۰۶۷۹۰ نفر هستند که از بین این جمع وضعیت ازدواج ۱۷۶۱۰۱ نفر در زمان سرشماری، بی همسر در اثر فوت همسر گزارش شده است که اندکی کمتر از یک درصد کل را نشان می‌دهد. در مقایسه با این گروه جمع افراد بیسواد ده ساله و بالاتر ۱۳۵۲۸۲۲۲ نفر بوده است که در زمان سرشماری وضعیت ازدواج ۱۱۵۷۲۹۰ نفر از آنان بی همسر در اثر فوت همسر گزارش شده است. این رقم بیش از ۸۵ درصد جامعه بیسوادان ده ساله و بالاتر را تشکیل می‌داده است.

در مقایسه درون گروهی ملاحظه می‌شود که نسبت زنان باسواد بیوه به مردان بیوه به کسر $۵۳۲۷۴ / ۱۲۲۸۲۷$ یا ۲۳ درصد بالغ شده است. یعنی در برابر هر یک هند فرد باسواد بیوه، ۲۳ زن باسواد بیوه وجود داشته است. در حالی که همین نسبت در بین بیسوادان به کسر $۱۶۴۱۴۲ / ۱۰۹۹۳۱۴$ یا ۶٫۰۵ درصد بالغ شده است. به این معنی که در مقابل هر یک صد مرد بیسواد بیوه، ۶٫۰۵ زن بیسواد بیوه قرار داشته است. از این شاخص می‌توان استنباط کرد که زنان بیسواد بیش از زنان باسواد در معرض بیوه شدن قرار دارند و شانس پیدا کردن همسر برای آنان کمتر از زنان باسواد است.

منابع

۱. نتایج طرح نمونه‌گیری زاد و ولد سال ۱۳۷۰، ثبت احوال کشور.
۲. نتایج نشریات آماری، آمار و وقایع حیاتی، ثبت احوال کشور.
۳. نتایج سرشمای عمومی کل کشور، سال ۱۳۶۵، مرکز آمار ایران.
۴. فصلنامه علمی پژوهشی جمعیت، شماره ۲، ثبت احوال کشور.
۵. بررسی الگوی ازدواج و طلاق، مقاله ارائه شده به سمینار جمعیت و توسعه سال ۱۳۶۷ کشور.
۶. لغت‌نامه جمعیت‌شناسی، مهدی امانی، جمشید بهنام، حبیب‌الله زنجانی و اسداله معزی، انتشارات دانشگاه تهران، سال ۱۳۵۴.
۷. اندازه‌گیری رشد جمعیت، مرکز آمار ایران، سال ۱۳۵۵.
۸. میزانهای حیاتی ایران، نهایان، وارثکس و حبیب‌خزانه، دانشکده بهداشت دانشگاه تهران، سال ۱۳۵۶.

9. Linder, Forrest E., *World demographic*. in Philip M. Hauser and Otis D. Duncon (eds.), *The study of populagion*, Chicago, the university of chicago press, 1959.

10. United Nations, *Principles for a vital Statistics system*, 1953.

11. United Nations, *Handbook of vital Statistics Methods*, series F, No. 7, New York :United Nations, 1955.

12. Shryock, Henry S. and Jacob S. Siegel. *The methods and materials or demography*, washington D.C: Bureau of the Census, Vol. 1, 1971.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شمیم شاہد کاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی

پرتال جامع علوم انسانی